

HET FRIESE VELD - BOER EN FLORIST

gesprek met Andries van der Veen

interview: Marga van den Ham

Andries van der Veen is boer in Nijeberkoop. Ik ken Andries van de FFF-plantencursus van Jacob Koopman en Karst Meijer (1989-1990). Sindsdien kom ik hem regelmatig tegen op bijeenkomsten of inventarisatieweekenden van FLORON. Hij is gek van wilde planten en heeft er in de loop der jaren veel verzameld in zijn tuin. Hoe rijmt hij het 'boer zijn' met zijn liefde voor de natuur? En wat was er eigenlijk eerder? Met deze vragen in het achterhoofd besloot ik Andries uit te nodigen voor een interview.

Omdat hij mij wel eens iets verteld heeft over zijn jeugd, vraag ik hem om het gesprek te voeren tijdens een wandeling in de omgeving van zijn ouderlijk huis.

Het is een koude, maar droge, dag en af en toe breekt de zon door. We nemen het pad dat naar zijn ouderlijk

Nee, misschien toch hondepoep."

Dergelijke onderbrekingen zullen nog veelvuldig volgen. Andries is inmiddels ook IVN-natuurgids en tijdens onze wandeling wordt duidelijk waarom: zijn verhaal wordt gemakkelijk onderbroken voor paddestoelen, omgewoelde

graag mee, achterop de melkwagen. Het pad is nu smal en begroeid. Toen bestond het uit mul zand. Daarin zag je gemakkelijk de zigzagsporen van slangen.

Vorig jaar was ik een keer 's morgens vroeg bij de Tjonger om te maaien en zag iets op een oude boomstronk liggen. Het leek wel een oude fietsband. Ik ging kijken en zag zes dikke ringslangen. Hoogstwaarschijnlijk allemaal vrouwtjes, want in die oude stobbe lagen allemaal eieren. Vorig jaar heb ik een adder gezien met pasgeboren jongen. Adders leggen eieren, waar direct jongen uitkomen. Dat noemen ze eierlevendbarend. Ik was juist een week naar de Ardennen geweest. Achteraf had dat niet gehoeven; het was hier veel mooier.

Andries van der Veen in gesprek met Marga van den Ham

foto Joke de Rover

huis leidt. Andries begint meteen te vertellen:

"Dit is eigenlijk het oude schoolpad. Hierlangs liepen we vroeger, dan heb ik het over 40, 50 jaar geleden, van huis naar school. Het brengt steeds weer oude herinneringen boven om hier langs te lopen. Herinneringen aan wat je hier vroeger als kleine jongen allemaal hebt uitgespookt. Het terrein is in particuliere handen. Het bosonderhoud gebeurt door vrijwilligers van het IVN. Daar doe ik ook aan mee. Oh, kijk eens even, is dit hier vossesstront? Kijk, dit lijken wel schildjes van kevers.

aarde, reeënkeutels, wildwissels of iets anders waar hij iets over te vertellen weet. Maar daarna pakt hij gewoon de draad weer op.

"Inventariseren vind ik leuk om te doen. In de natuur kom je tot rust. en je kunt de rotzooi om je heen eens vergeten. Ik help nu ook mee met het inventariseren van ringslangen en adders. Vroeger wemelde het hier van de slangen. Toen was alles nog zand. Het pad werd gebruikt door de boeren die hier met paard-en-wagen langsreden naar de Tjonger waar ze de koeien hadden lopen. Wij reden natuurlijk

Hier is een reeën-wissel, een pad waar de reeën steeds langslapen. Als kleine jongen gingen we hier wel eens stropen. In zo'n reeën-wissel zochten we een dunne boom die we ombogen zodat er spanning op kwam te staan. Het uiteinde zetten we vast met een dun touwtje dat net hield. En daar hingen we dan een strik in. Als een ree erin raakte, knapte het touwtje door de ruk. De ree werd de lucht in geslingerd en was op slag dood. Zo ging dat vroeger. Er waren reeën genoeg. Reeën zijn er trouwens nu nog steeds veel; hazen en konijnen niet. Fazanten en patrijzen zijn er nog veel minder. In de tijd dat we stroopten, was hier veel akkerbouw, bieten, aardappels, rogge, tarwe, haver, alles wat je maar bedenken kon. We vingen toen veel fazanten. Mijn moeder kocht voor ons een liter jenever. Ze vond het niet leuk maar ze deed het wel. Daarin zetten we rogge in de week en dat strooiden we dan uit. Daarna kon je de fazanten zo oprapen, want ze waren zo dronken als een kanon. Dat doen we nu niet meer. Ten eerste omdat ze er niet meer zijn en

ten tweede omdat ik vind dat je niet moet wegvangen, waar maar weinig van is. Laten we ons verstand gebruiken en zeggen: dit kan niet meer. Ook jagers zouden dat moeten doen en eens wat minder afschieten. Elke fazant die ze schieten is eigenlijk teveel. De vos heeft natuurlijk invloed gehad op de fazantenpopulatie. Maar er is ook te weinig voer omdat we van akkerbouw naar veeteelt zijn overgeschakeld. En kijk maar eens rond in het bos; het is hier overal veel te open. Een fazant kan zich hier nergens meer verschuilen. Vroeger was er veel ondoordringbaar kreupelhout. Dat is er niet meer".

Inmiddels zijn we aangeland bij de plek waar vroeger het ouderlijk huis stond in het gehuchtje met de prachtige naam 'Egypte'. Er staat nu een nieuw huis.

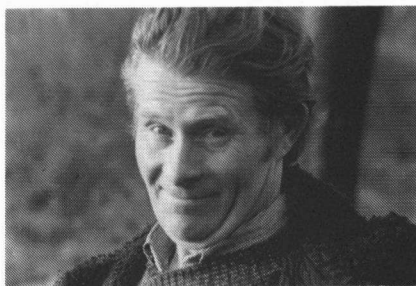
Jullie woonden vroeger hier. Was je vader ook boer?

"Ja, mijn vader had vijf of zes koeien. In het begin zat hij in de werkverschaffing om land te ontginnen, net na de oorlog. Nu is het omgekeerd. Toen moest het land ontgonnen worden voor de produktie voor voedsel. Nu wordt goede landbouwgrond weer gebruikt om bos op te zetten. Daar is wel wat voor te zeggen. Toen gaf een koe 3.000 liter melk. Eenzelfde koe geeft nu 8.000 liter melk. Het voedselaanbod was toen ook heel anders dan nu. We verbouwden zelf rogge en haver. De rogge werd gemalen bij de molen in Makkinga. Dat werd gebruikt als 'roggebrea': roggemeel in melk. Dat was heel voedzaam en daar werden ook de varkens mee gevoerd. Varkens die je niet hebben mocht. In de oorlog mocht je vijf varkens hebben waarvan je er drie aan de Duitsers moest afstaan. Maar veel mensen hadden er zes; één stond ergens achteraf in een verscholen hok. De haver werd gebruikt voor het paard, want het paard moest werken. We verbouwden ook aardappelen voor eigen consumptie en voor de koeien bieten en vanzelfsprekend gras, als kuil of als hooi".

Jouw vader was boer, maar hoe ben je nu zelf boer geworden, want er waren nog meer kinderen thuis?

"Aanvankelijk wilde ik geen boer worden. Ik was in militaire dienst geweest en had het boer zijn wel bekeken. Ik

wilde bij de politie. Maar ik kwam niet verder dan de meetlat, want ik was te klein. Ik had ook wel graag de filmwereld in gewild, want ik was altijd vol van film, maar er was gewoon geen geld om me naar school te sturen. Toen wilde ik naar de polder als arbeider, maar daar kwam ik niet voor in aanmerking omdat ik geen landbouwschool gevolgd had. Ik had gewoon lagere school en verder niks. Ik wist wel genoeg maar ik had geen papieren. Maar je moet toch wat, en toen heb ik het bedrijf gekocht waar ik nu woon".

...Ook ik moet eten...

foto Marga van den Ham

Hoe ben jij nu als boer geïnteresseerd geraakt in planten?

"Mijn moeder, ze leeft nog en is nu 93, kende veel meer planten dan ik. Daar was ik jaloers op. Misschien heb ik die liefde voor planten wel van mijn moeder geërfd. Ik ben gek van planten. Ik ga direct van de trekker af als ik iets bijzonders zie. In de berm bij ons huis staat knoopkruid, een tamelijk gewone plant. Daar zet ik paaltjes bij, anders wordt het weggemaaid. Nu maaien ze er om heen. Als je van de bermen nog iets moois wilt maken, moet je er wel wat aan doen. Ik heb zelf ooit eens een mengsel wilde plantenzaad gekocht voor in mijn tuin. Daar zat ook jacobskruiskruid tussen. Dat heeft zich enorm uitgebreid en het staat nu ook in mijn hooiland. Maar ik maai er omheen, zo mooi vind ik het. De stroken aan de buitenkant van het veld probeer ik ook zoveel mogelijk te ontcien bij het bemesten. Ik heb gelukkig land genoeg voor mijn hoeveelheid mest, dus dat kan ook makkelijk".

Het gesprek komt op het milieu en zure regen. Een moeilijk onderwerp, vindt Andries. "Verdroging is eigenlijk een grotere ramp dan zure regen. Met de

ruilverkaveling zijn er grote sloten gekomen en veel drainage. Het water dat valt is een half uur later al in de Tjonger of in de Linde".

Over zure regen gesproken, wat vind je er van dat je daar zelf aan bijdraagt met je boerenbedrijf?

"Ja, ook ik moet eten. Ik heb er 35 jaar geleden voor gekozen om boer te worden. In die tijd hadden we niet in de gaten wat we met elkaar veroorzaakten. We hadden nooit ligboxenstallen moeten hebben en we hadden nooit de veredelingssector zo moeten uitbreiden. Vanaf de jaren zeventig zijn we met een snelreïnvvaart gegroeid. Eigenlijk had het gewoon moeten blijven zoals het was. Maar ja, dat is stilstand en stilstand is achteruitgang. Toch zat ook toen in 10 koeien een bestaan. Dat heb ik ook meegemaakt. Maar van 10 koeien ben ik uitgebreid naar 25. Vervolgens hebben we er varkens bij gekregen en het huis verbouwd. Al met al een investering van enkele tonnen. Dat kon, omdat het een opgaande tijd was".

In feite zeg je dat we het jaren geleden anders hadden moeten doen, maar dat is niet gebeurd. Feit blijft dat je met je varkens en de mest bijdraagt aan de verzuring. Vind je dat je daar nu wat aan zou moeten doen. Inkrimping van de veestapel bijvoorbeeld?

"Inkrimping van de veestapel is één ding, maar aanpassing van het voer is nog veel belangrijker. De coöperaties zijn ermee bezig. Vorig jaar had ik 310 varkens, de toegstane hoeveelheid in verband met mijn mestquotum. Toen gingen er stemmen op over inkrimping met 25 of 30 procent. Dat betekent 90 varkens minder. Maar intussen is het voer zodanig aangepast dat die 30% inkrimping helemaal niet nodig is. Niet omdat we minder mest produceren maar wel minder fosfaten en daar gaat het uiteindelijk om.

Maar fosfaten zegt iets over een deel van de bodemverontreiniging; het zegt niets over de ammoniak-uitstoot.

"Nee dat is waar, maar ook de hoeveelheid stikstof in het voer wordt verminderd. En als we minder zwavel de lucht in sturen met auto's en trekkers, dan ziet het er ook al weer heel anders uit. Maar, ik geef toe: het aantal varkens kan echt wel minder".

Kun jij minder?

"Nee, ik kan niet minder want dan heb ik geen inkomen meer. Ik zit al op het minimum, want we zijn al aardig teruggegaan. De koeien en de stieren zijn weg. Wat ik nu nog heb, zijn varkens en dat aantal is zodanig dat ik niet met minder toe kan. We hebben gewoon te veel verplichtingen aan leningen en hypotheek, om die op te brengen kunnen we niet minder, tenzij we de auto weg doen.

Nijeberkoop: 3 februari 1995

Ik vind dit zo'n moeilijk onderwerp. Het moet eigenlijk radicaal anders. Maar we zitten met die investeringen, die zijn gewoon te hoog en liggen boven ons vermogen. Als we daar niet aan begonnen waren was er geen ramp ontstaan en dat is het nu eigenlijk wel."

Boer zijn en natuurliefhebber. Het blijft een groot dilemma: wat goed is voor het bedrijf is niet altijd het beste voor plant en dier in de vrije natuur en om-

gekeerd. Te complex om in een namiddag volledig te bespreken.

Via een omweg lopen we weer terug. Het is te koud om lang stil te staan. Op de terugweg komen we langs een grote kuil die weer veel verhalen naar boven brengt over hutten uit Andries zijn kinderjaren. Het bos als speelplaats want veel speelgoed was er vroeger niet. Een paradijs voor kinderen, of zoals hij zelf zegt: een 'el dorado'.